

ЛАНДШАФТ АРХИТЕКТУРАСИ ФАНИНИ ЎҚИТИШНИНГ ШАҲАРСОЗЛИҚДАГИ АҲАМИЯТИ

Ҳ.Б.Якубова

СамДАҚУ “ММОАвал” кафедраси ўқитувчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7427447>

ARTICLE INFO

Received: 30th November 2022

Accepted: 10th December 2022

Online: 12nd December 2022

KEY WORDS

Ижтимоий янгилашиш,
иқтисодий ривожланиш,
стратегия, ландшафт,
архитектура, шаҳарсозлик,
фан, услубият,
қўкаламзорлаштириш.

Инсон ҳаёти кенг маънода архитектура ва табиатни ўз ичига камраб олган атроф-муҳитда ўтади. Уларнинг ўзаро уйғунлиги инсон фаолиятининг зарурий шартидир. Қулай ва гўзал шаҳарлар, архитектуравий ансамбллар, саноат ва турар-жой мажмуалари, қишлоқ хўжалик қурилмалари, табиий ландшафт инсон учун қулай бўлган атроф-муҳит ҳисобланади. Инсонга ўзи яратган муҳитнинг таъсири кўп қирралидир. У ҳаётнинг моддий томонларинигина эмас, балки маънавий томонини ҳам ўз ичига олади. Соф ҳаво, архитектуранинг мақсадга мувофиқлиги ва кўркемлиги, турар-жой биносининг қулайлиги - буларнинг ҳаммаси инсонга ижобий таъсир кўрсатади ва аксинча, кўримсиз турар-жой мавзелари, қўкаламзорларнинг йўқлиги, ҳаво ва дарёларнинг

ABSTRACT

Maqolada Respublika Prezidentining “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmonidan kelib chiqqan holda rejalashtirilgan vazifalarni amalga oshirishga o‘tish sharoitida “Landshaft arxitekturasi” fanini o‘qitishning ahamiyati ta’kidlangan.

ифлосланиши унинг руҳиятига салбий таъсир кўрсатади. Одамлар табиат билан асрлар оша олишиб келмоқдалар. Тупроқ, тош ва ёғочлардан уй-жой қуриш, экинзорлар барпо этиш, ер остидан фойдали қазилмаларни кавлаб олиш - буларнинг барчаси табиат бойликларидан фойдаланиш бўлиб, шу билан бирга табиатни барбод қилиш ҳамдир. Ҳозирги техника инқилоби асрида тескари масала, яъни табиатни сақлаш, қайта тиклаш ва соғломлаштириш инсон учун ҳаётини заруриятдир.

Ўзбекистон Республикаси ижтимоий ва иқтисодий соҳаларнинг тубдан ривожланиши ва янгиланиши бўсағасида турибти. Ушбу мақсадлардаги асосий вазибалар Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасининг янада

ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги 2017 йил 7 февраль **ПФ-4947-сон** фармонида аниқ кўрсатиб берилган. Ушбу фармоннинг **IV-боб 4.4 бўлими таълим ва фан соҳасини ривожлантиришга** бағишланган бўлиб, айнан биз педагог кадрлар олдидagi муҳим вазифаларни белгилаб беради ва шу билан бир қаторда кенг имкониятларни ҳам очиб беради. (расмий нашр. Тошкент. “Адолат” 2017.25-26 саҳ.)

Шаҳар ва табиат, инсон ва табиат бу архитектор учун бир маънодаги тушунчалардир. Улар архитектордан ўз фаолиятига фалсафий ёндошишни талаб этади, чунки архитектор инсон ва табиат ўртасидаги бирликни ўрнатишдаги етакчи шахсдир. Ўзбекистонда шаҳарларни лойиҳалаш турар-жой бинолари ва саноат корхоналарини санитария-гигиена оралиқларини таъминлаган, қулай транспорт алоқаларини ташкил қилган ҳолда ўзаро энг мақсадга мувофиқ жойлаштириш тамойилига асосланади. Бунда шаҳар ва шаҳар атрофида боғлар ташкил қилиш, ўрмонларни кенгайтириш, сув ҳавзаларини ташкил қилиш ва ҳоказолар орқали табиатни одамга яқинлаштириш кўзда тутилади. *Шаҳарсозлик* - бу ижтимоий-иқтисодий, санитария-гигиеник, техник-қурилиш, транспорт ва архитектура-бадий масалаларни биргалиқда ҳал қилувчи шаҳар ва аҳоли яшаш жойларини режалаштириш ва қуриш назарияси ва амалиётидир.

Шаҳар ва табиат, инсон ва табиат бу архитектор учун бир маънодаги тушунчалардир. Улар архитектордан ўз фаолиятига фалсафий ёндошишни талаб этади, чунки архитектор инсон ва

табиат ўртасидаги бирликни ўрнатишдаги етакчи шахсдир. Ўзбекистонда шаҳарларни лойиҳалаш турар-жой бинолари ва саноат корхоналарини санитария-гигиена оралиқларини таъминлаган, қулай транспорт алоқаларини ташкил қилган ҳолда ўзаро энг мақсадга мувофиқ жойлаштириш тамойилига асосланади. Ишлаб чиқариш ва дам олиш ҳудудлари шаҳарнинг асосий ташкил этувчи таркибий қисмлари ҳисобланади. Ушбу ҳудудларни лойиҳалаш жараёнида охириги пайтда инсонларнинг дам олиш борасидаги талабларнинг ривожланганлигини, ишлаб чиқариш ҳудудларини ташкил этишда эса янги технологияларнинг кириб келганини ҳисобга олиш зарурлиги шаҳарсоз архитекторнинг вазифасидир. Санаб ўтилган вазифалар мавзу долзарблигининг асосидир. Ўзбекистон Республикаси Президентининг **“Ўзбекистон Республикасининг янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”**ги 2017 йил 7 февраль **ПФ-4947-сон** фармонида аниқ кўрсатиб берилган. Ушбу фармоннинг **III-боб 3.5 бўлими янги саноат корхоналари ва сервис марказларини ташкил этиш** борасида дастури амал бўлиб хизмат қилади. (расмий нашр. Тошкент. “Адолат” 2017. 20-21 саҳ.)

Шаҳар ва шаҳар атрофида боғлар ташкил қилиш, ўрмонларни кенгайтириш, сув ҳавзаларини ташкил қилиш ва ҳоказолар орқали табиатни одамга яқинлаштириш кўзда тутилади. Шаҳар - бу бир-бирлари билан боғлиқ бўлган кўп турли корхона ва заводлар мажмуасидан иборат. Ҳар куни шаҳар минглаб тонна хом ашё ва озиқ-овқатлар истеъмол қилади, минглаб

тонна саноат ва бошқа чиқиндиларни чиқаради. Шаҳар - бу қудратли муҳандислик хўжалиги. Бу юзлаб км сув ўтказгич қувурлари, электр қуввати билан таъминлаш, ўчоқхоналар, оқава сувларини тозалаш иншоотларини яратиш масалаларини ҳал этишни талаб этади.

Шаҳарларнинг ҳозирги ривожланиши республикада мунтазам урбанизациялашиш шароитларида кечмоқда. У жамиятнинг барча соҳаларини қамраб, шаҳарларнинг иқтисодий аҳамиятига, уларнинг ишлаб чиқаришдаги ва аҳолини ижгимой ташкил этишдаги ролига ҳал қилувчи таъсир кўрсатмоқда. Республикамизда юз бераётган ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар Ўзбекистон шаҳарлар тармоғи ривожланиши ва аҳоли жойлашуви характери ҳамда аҳоли жойлари тармоғи таркиби ўзгариши, шаҳар аҳоли жойлашуви ареалларининг кенгайиши билан кузатиб бориляпти. Бу жараёнга аҳоли жойлари тармоқларининг нафақат воҳаларда шаклланиши ва ривожланиши, шунингдек, янги, илгари фойдаланилмаган республика ерларининг (Мирзачўл, Жиззах, Қарши даштлари, Марказий Фарғона ва

бошқалар) мунтазам ўзлаштирилиши ёрдам берди. Шаҳарлар тармоғининг ривожланиши республиканинг фақатгина саноати ривожланган туманларида, шунингдек, қишлоқ жойларида ҳам кичик даражадаги аҳоли жойларини юқорироғига ўтиши орқали, қишлоқ жойларни шаҳарлар ёки шаҳар типдаги посёлкаларга айланиши орқали ҳам юз берди. Республика шаҳарлари сонининг тез ўсишига улардаги аҳоли сони минимал фоизининг 10 мингдан 7 мингга камайтирилганининг ҳам натижаси бўлди. Янги шаҳарлар пайдо бўлиши асосан қишлоқ жойларни, авваламбор туман марказларини ўзгартириш ҳисобига бўлди. Бундай ўзгаришларнинг катта шаҳарлар тармоғини ривожлантиришдаги ижобий аҳамиятини қайд этган ҳолда, таъкидлаш керакки, бунда тегишли шаҳар ташкилий асос шаклланишига, шаҳар аҳолисига маданий-маиший хизмат кўрсатиш даражасини оширишга етарли даражада аҳамият берилмади. Бу «шаҳар ҳаёт тарзи» нинг янада кенгроқ ёйилишига, ҳозирги замон урбанизациясининг асосий масалаларидан бирини ечишга ёрдам берган бўларди.

References:

1. Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 7февраль 2017 йилдаги ПФ-4947 фармони
2. Кадирова Т.Ф. "Ўзбекистоннинг замонавий архитектураси". Т. 2004 г.
3. ШНК 2.07.01 – 03